

George Legrady vizuálművészete Seattle új könyvtárában

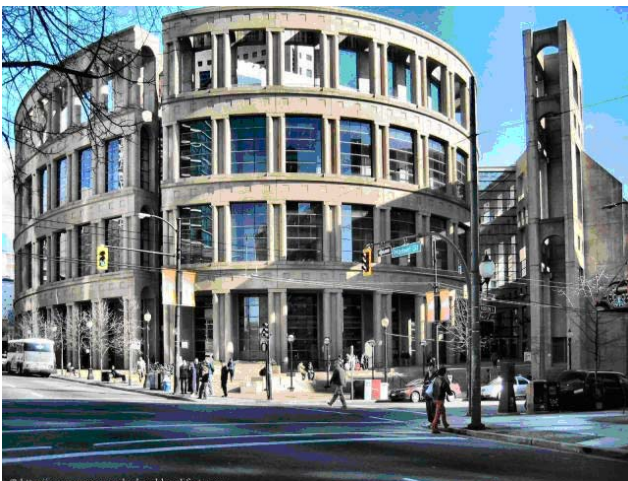
Az elmúlt évtizedben Észak-Amerika városaiban könyvtárak sokasága épült, illetve renoválás révén öltött pazar külsőt. Az örvendetes jelenségről *Luis Herrera*, a Public Library Association elnöke így beszél: „A könyvtárak a nagyvárosi megújulás szimbólumai, a felvilágosodás fáklyái. Egy új könyvtár a közösség büszkeségét táplálja, a kultúra és az oktatás alapintézményeként épül bele a közösségi térbe.”¹

Az észak-amerikai könyvtárépítési verseny(láz)ban az ember csak ámul és bámul. Ebben a ténylegesen nemes versengésben – hiszen a hasznélvezője ennek nem más, mint a mindenkori használó-olvasó – az okoz örökké meglepetést, micsoda érzéki és esztétikai élményt nyújtó tereket képesek létrehozni a képzelőerővel bőven megáldott építész-tervezők. A bőség zavarában csupán három könyvtárat idézünk fel röviden, mindegyik mérföldkő a maga nemében.

A kanadai Vancouver központjában, a Könyvtár téren (!) (Library Square) található a lenyűgöző panorámájú Vancouver Public Library. Az 1869-ben alapított könyvtár új központi épülete 1995-ben nyílt meg, tervezője *Moshe Safdie*.²

A 2006 tavaszára várható avatásánál már simán csodának ígérkező Minneapolis Central

Vancouver Public Library



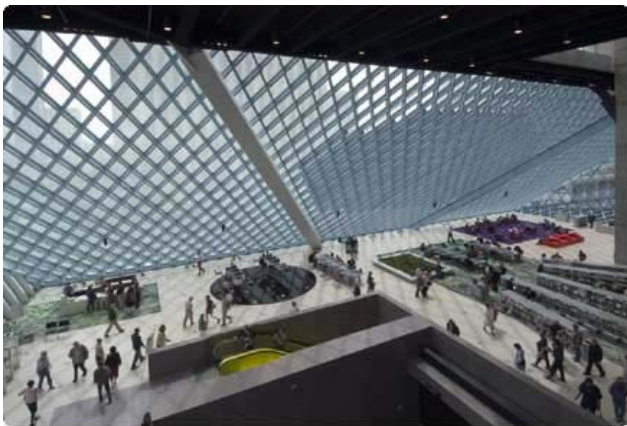
Minneapolis Central Library

Library³ tervezője a híres argentin *Cesar Pelli*. Elég annyit mondani róla, hogy ő tervezte a Kuala Lumpur-i Petronas ikertornyokat... Az 1885-ben alapított Minneapolis Public Library új épületének tervei, leírása és képei megtalálhatók az építész honlapján.⁴

A még épülő Minneapolis Central Librarybe egyelőre ráérünk bekukkantani – az „ügyeletes varázs” azonban a Seattle Public Library (SPL) 2004. május 23-án megnyílt épülete, tervezője a holland *Rem Koolhaas*. Ezzel a művével a könyvtári tereket és szolgáltatásokat ihletett módon megújító Koolhaas 2005-ben elnyerte a legnagyobb nemzetközi építész-elismerést, a Pritzker-díjat.⁵

Seattle Public Library





Az SPL „nappalija”:
The Norcliffe Foundation Living Room

Maradjunk most már Seattle, a Csendes-óceánparti város 1891-ben alapított központi könyvtáránál. Minket, magyarokat némiképp felvillanyozhat az a tény, hogy két kinti honfitársunk révén a magyar szellem is képviselve van ebben a hiperkörnyezetben. A könyvtár 5. emeletén található a referenzs-részleg, a *Charles Simonyi Mixing Chamber*. (Ez az elnevezés – mixing chamber – olyan térre utal, ahol a legkülönbözőbb emberek találkoznak, kavarnak, keverednek...)



A referenzszpult

A tájékoztatóterem névadójáról, *Simonyi Károly*ról érdemes tudni azt, hogy Budapesten született 1948-ban; a legjobb egyetemeken végzett (Berkeley, Stanford), majd a Xerox PARC kutatólaboratóriumában kifejlesztette az első, *Bravo* nevű szövegszerkesztőt. 1981-től 2002-ig a Microsoft vezető programozója volt, nevéhez fűződik a Word, az Excel stb., s ma önálló szoftvercége van.

Egy másik budapesti születésű honfitársunk, az 1950-ben született *George Legrady* az 56-os forradalom után menekült el családjával Magyar-

országról. 2004 júliusában kapott megbízást a Seattle Public Library igazgatótanácsától, hogy a könyvtár művészi gazdagítása céljából – két másik művész már futó projektje mellett – egy elektronikus műalkotást hozzon létre a Könyvtár korlátok nélkül (Library Unbound) elnevezésű művészi munkaterv keretében. A University of California Santa Barbara-i campusának tanára, Legrady Tegyük láthatóvá a láthatatlant! (Making the Invisible Visible!) címmel alkotta meg elektronikus installációját, amely nemrégiben működésbe is lépett – éppen a Charles Simonyi Mixing Chamberben.

Hat nagyméretű plazmaképernyőt helyeztek ki a referenzspult mögötti üvegfalon. A monitorokon nyomon követhető folyamat egyfajta vizuális térképet rajzol arról, ami az installáció alcíme: Amit a közösség olvas. Szemléletes vizsgálata ez annak, hogy mi is az olvasók érdeklődése egy adott pillanatban, mit kölcsönöznek. A sajtójelentések szerint a projekt célja olyan művészi munka létrehozása volt, amely Legrady szavaival a „társadalom dinamikus természetét tükrözi, monitorizáló jellegű tájékoztatást nyújt, mindamelllett stimuláló esztétikai élményben részesít”.⁶

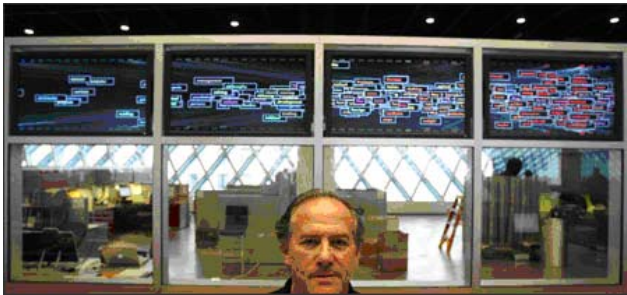


A látványképernyők a referenzszpult mögött

A művészi megvalósítás mögött Legrady azon felismerése rejlik, hogy adatból műtárgy transzformálható – a könyvek kölcsönzése és a média a könyvtárat adatsere-központtá teszik. Az információfolyam matematikailag megfogható, statisztikai analízist lehet vele végezni, és vizuálisan meg lehet jeleníteni. Kulturális szempontból az eredmény megbízhatóan tükrözi azt, hogy a könyvtári olvasók közössége mit tart fontos információforrásnak egy adott időszakban.

A képernyőkön valós idejű animált megjelenítést látunk, amelyet egy statisztikai algoritmuson alapuló program állít elő az óránként beérkező adatokból. Az adatok a kronologikus sorrendben kikölcsönzött könyvek/DVD-k/CD-k/VHS-szalagok listája. (A dinamikus megjelení-

tés késéssel követi a kölcsönzési tranzakciót, ami garantálja a kölcsönzők anonimitását.) Napi átlagban a kölcsönzési tételek száma 36 ezer. A könyvrekordokban szereplő Dewey-jelzettel használja föl a művész arra, hogy követhetővé váljon, vajon mi az aktuális tematikai sláger az adott pillanatban. Az öt plazmaképernyőn négyféle vizualizációs téma (vagy divatos idegen szóval 'topik') fut.



George Legrady és vizuálképernyői az SPL-ben

Az első vizuáltéma neve Statisztika. Az elmúlt órában, illetve a reggeli nyitás óta kikölcsönzött könyvek és egyéb anyagok (CD, DVD) számát vetíti ki numerikus formában. A háttérszín szinkronizálva van, minden órában változik – reggel narancsszínnel kezd, délre sárgára vált át, egy órákor zöldre, később délután kékre, majd bíborra. Ily módon színnel tudták kódolni az idő múlását is.



A Statisztika látványa
A Dewey pontmátrix



A napszakonként változó – itt délutáni színű – Statisztika (Összesített, Szakkönyvek, Szépirodalom, Könyvformátum stb.)

A második vizuáltéma neve *Lebegő címek*, ami az elmúlt órában kölcsönbe adott művek (könyvek és egyéb formátumok) címekre utal. Ez a megjelenítés a kikölcsönzött tételek szekvenciáját idősíkbán bontja ki lineáris ábrázolással. A címek jobbról úsznak be a képernyőre és lassan haladnak bal felé, amíg az adott órának az anyaga ki nem úszik a képernyőről. A tételek közötti távolság az idő függvénye, az egymás után következő kölcsönzések közel lesznek egymáshoz. A lyukak az ábrázoláson a kölcsönzési aktivitás szünetelését jelzik. A címek színekkel kódoltak: vörös a könyv, zöld a multimédiás. A képernyőn elfoglalt virtuális helyüket Dewey-szakjelzetük határozza meg.

A harmadik vizuáltéma a *Dewey pontmátrix*. A címek osztályozási jelzetük alapján szóródnak a képernyőn 000–999 közötti tartományban. A pontmátrix-eső ezt a fő szakjelzettel hosszában 10 oszlop, függőlegesen pedig 10 kocka megjelenítésével hozza elő. A kikölcsönzött tételek címei két módon kerülnek a képernyőre: vagy simán felbukkannak a megfelelő Dewey-kockában, vagy az égből pottyannak – ha Dewey-jelzet nélküli, szépirodalmi anyagról van szó.

Könyvcímek sárga színbe, DVD-címek zöldbe öltöznek, egyéb formátumok címei kékre vannak festve. Az animáció végére a kockák színei tükrözik azt, hogy melyik Dewey kategóriákban volt a legmagasabb kölcsönzés.

A negyedik vizuáltéma a *Kulcsszó-térkép*. A képernyők egyforma cellákra vannak fölösztva balról jobbra, és a cellák színkóddal vannak el látva a száz Dewey alkategória szerint. Az elmúlt órában kikölcsönzött összes cím fő szavai egy hosszú listába vannak rendezve. A címekhez tartozó kulcsszavakat a rendszer ehhez a címszólistához hozzáadja és numerikusan rendezi a cím Dewey-alkategória linkjének a rekordjából. Aztán a kulcsszavakat egyesével „kilöki” a színpadra, fehér vonalak mutatják a Dewey kapcsolatokat. A kulcsszó pozíciója a színpadon úgy van kalkulálva, hogy a Dewey alkategóriák közé van beékelve. A kulcsszavak színe is így van meghatározva, átlagolással. A kulcsszavakat úgy hozzák elő, hogy a leggyakrabban használttal indítják. Csak azok a szavak kerülnek képernyőre, amelyeknek minimum kilenc találatja volt és legalább két Dewey alkategóriában szerepelnek.

George Legrady SPL-beli munkájának előképe saját, eddig legismertebb alkotása, a párizsi Georges Pompidou Centre-ban 2001-ben elkezdett *Pocket Full of Memories* (PFOM) művészi projekt, amelynek központi témája az emlékezet, az archiválás, valamint a hallgatói részvétel, interakció. A *Zsebben hordott emlékek* egy installációból és egy hozzá kapcsolódó weblapból áll. Az installáció arra szólítja fel a látogatót, hogy egy éppen nála lévő, tetszőlegesen választott tárgyat beszkeneljen, majd e tárggyal kapcsolatosan kérdéseket válaszoljon meg. A látogatók ezreinek zsebéből, tárcájából előkerült hétköznapi tárgyak így szkenneléssel képernyőre kerülnek, s néhány azonosító kérdéssel-válasszal – afféle metaadattal – tágabb összefüggésbe, kontextusba is ágyazódnak. A kirajzolódó kétdimenziós térképen a látogatóknak a tárgyhoz fűződő személyes kommentárjai is olvashatók. A PFOM digitális objektumai és azok kulcsszavas leírása adatként gyarapszanak, s a *Kohonen*-féle önszervező algoritmus segítségével az adatok rendezett állapotban íródnak ki a képernyőre – a szemantikai leírások által meghatározott hasonlósági jegyek alapján kerülnek egymás közelébe, illetve távolabbra. Először az adatbázis üres – de a növekvő látogatói bekapcsolódással és aktív

közreműködéssel egy folyamatosan növekvő adatbázis és egy erre épülő, a kapcsolatok alapján szerveződő tárgyterkép születik meg.



Zsebben hordott emlékek

Legrady installációja 2003 tavaszán a rotterdami elektronikai művészeti fesztiválon vett részt, 2003 októberében pedig Budapestre is eljutott: az Aura kiállításon volt látható a budapesti C3 Kulturális és Kommunikációs Központ (C3 – Center for Culture and Communication)⁷ rendezésében.⁸ (A *Zsebben hordott emlékek* megvalósításában fontos szerepet kapott két hazai tervező, *Fernezely Márton* és *Szegedy-Maszák Zoltán* is.)

Befejezésül: sikerült üzenetet váltanom George Legradyval nem sokkal azután, hogy a seattle-i installációja működni kezdett. Jelezte, hogy szívesen készítené egy ilyen könyvtári látványobjektumot szülővárosában, Budapesten is. Szerény véleményem szerint egy ilyen művészi és technológiai együttes a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi könyvtárában 'szólna legjobban'.

Bánhegyi Zsolt

Hivatkozások:

¹ Silver, Jon: Libraries: the next must-have amenity: From San Diego to Nashville, central libraries are the civic project du jour. In: *djc.com*: 2004. május 20.

<http://www.djc.com/news/ac/11157129.html>

² A Vancouver Central Library honlapja:

<http://www.vpl.vancouver.bc.ca/branches/LibrarySquare/home.html>

³ A Minneapolis Public Library honlapja:

<http://www.mpllib.org/>

⁴ Cesar Pelli honlapja – a könyvtári anyagot I. Projects > Libraries alatt:

<http://www.cesar-pelli.com/flash.cfm>

⁵ A Seattle Times fényképösszeállítása a Seattle Public Libraryról:

<http://seattletimes.nwsourc.com/news/local/library/>

⁶ George Legrady honlapja:

<http://www.georgelegrady.com>

⁷ A C3 - Kulturális és Kommunikációs Központ honlapja: <http://www.c3.hu/>

⁸ A C3 által a Millenáris Parkban 2003 októberében rendezett *AURA: A technikai reprodukálhatóság korszaka után* című médiaművészeti kiállítás ismertetőjét l.:

http://aura.c3.hu/a_legrady.html#